

Net uit: Het mes dat niet wijkt

Het mes dat niet wijkt van Patrick Ness, deel één uit de Chaos-trilogie, vertaald door **Ineke Lenting** en uitgegeven bij [Moon](#) (oorspronkelijke titel: *The Knife of Never Letting Go*)

Zodra ik het pakket met de drie delen van *Chaos Walking* van Patrick Ness in huis had, begon ik te lezen, en dat had ik beter niet kunnen doen, want de boeken zijn zo razend spannend dat ik ze achter elkaar heb uitgelezen en nu een hele hap uit mijn leven mis.

De Chaos-trilogie is bedoeld voor de oudere jeugd (*Young Adult*, zoals dat veel fraaiër heet), maar voor de nog oudere jeugd valt er ook heel wat te genieten. Je zou de boeken in het subgenre fantasy kunnen plaatsen, fantasy met een behoorlijke diepgang.

Het eerste boek – *Het mes dat niet wijkt* – wordt verteld vanuit het perspectief van Todd Hewitt, de laatste jongen in Prentissdorp. Prentissdorp ligt op Nieuwe Wereld, die twintig jaar eerder gekoloniseerd werd door een groep bewoners van Oude Wereld, waar het vanwege oorlog en overbevolking steeds slechter toeven was. In Todds dorp wonen alleen nog mannen en één jongen, en het vervelende is dat iedereen elkaars gedachten voortdurend kan horen. Dat komt door de Herrie-bacil, die de oorspronkelijke bewoners, de Spakkels – een wat simpeler, mensachtig wezen – als wapen op de nieuwkomers hebben losgelaten. De bacil heeft alle vrouwen gedood. Tenminste, zo gaat het verhaal.

De werkelijkheid is anders, en als Todd een maand voor zijn dertiende verjaardag (de dag waarop een jongen man wordt) het dorp ontvlucht ontdekt hij geleidelijk aan dat hij zijn hele jeugd in een leugen heeft geloofd.

Hij gaat op pad met een rugzak vol proviand en het dagboek van zijn gestorven moeder (hij kan echter niet lezen), zijn hond Manchee (een verjaarscadeau waarop hij niet zat te wachten, en

aanvankelijk vindt hij Manchee dan ook een vreselijk irritant en dom beest), en het meisje Viola, dat hij in het moeras bij Prentissdorp heeft aangetroffen nadat ze is neergestort met haar verkenneresschip. Een groter ruimteschip met nieuwe kolonisten uit Oude Wereld is onderweg en zal binnen afzienbare tijd op Nieuwe Wereld landen.

Overgangsritueel

Viola en Todd moeten eerst niet zoveel van elkaar hebben. Viola schrikt van Todds Herrie en Todd heeft het moeilijk met haar stilte (op Nieuwe Wereld zijn vrouwen van Herrie gevrijwaard) maar gaandeweg ontstaat er wederzijds vertrouwen en vatten ze affectie voor elkaar op.

Het einddoel van hun tocht is Haven, de enige stad op Nieuwe Wereld. Todd wil de bewoners waarschuwen voor burgemeester Prentiss uit Prentissdorp. Die trekt namelijk moordend, verkrachtend en plunderend met zijn leger door het land. Prentiss heeft het ook op Todd voorzien, want als hij deze laatste onschuldige jongen ten val weet te brengen door hem aan het overgangsritueel naar de volwassenheid te onderwerpen zal hij almachtig zijn. Viola hoopt in Haven de middelen te vinden om te kunnen communiceren met haar moederschap, want ook dat moet gewaarschuwd worden voor burgemeester Prentiss en zijn trawanten.

Na een uitputtende reis vol afschuwelijke, ontroerende en soms ook wonderbaarlijke avonturen komen ze in Haven aan, maar daar wacht hun een bittere verrassing.

Dystopie

De serie is buitengewoon spannend, en ook heel duister, want Nieuwe Wereld is een dystopie van de eerste orde. Er heersen armoe en gebrek, en nu wordt de planeet bovendien geteisterd door een megalomane tiran.

Het verhaal van goed tegen kwaad is maar al te bekend en op alle mogelijke manieren uitgewerkt en uitgekauwd. In de Chaos-trilogie krijgt het door zijn gelaagdheid echter een nieuwe dimensie. Todd is niet volmaakt, hoewel hij zijn onschuld weet te bewaren door zijn onvermogen om te doden. Dat laatste is trouwens betrekkelijk, want er komt een moment dat ook hij zijn mes gebruikt, met fataal gevolg. Maar Todd is in de eerste plaats een echte jongen, met goede en slechte eigenschappen, soms vol woede en frustratie, vaak vol liefde, moed en doorzettingsvermogen. En vloeken kan hij ook.

Thema's die als rode draden door het boek lopen zijn machtswellust, discriminatie, oorlog, geweld, vrouwenhaat, godsdienstwaanzin, racisme, maar ook trouw en hoop tegen beter weten in. Dat klinkt misschien braaf en moraliserend, maar het verhaal is zo goed en met zo'n vaart geschreven dat de boodschap overkomt zonder ooit te storen.

Vertaaluitdagingen

Voor mij als vertaler lag de uitdaging onder andere in Todds taal en de toon die hij aanslaat. Hij spreekt nogal plat, met veel dubbele ontkenningen, veel *yer's* en *ain't's* en dat soort

eigenaardigheden. Tegelijkertijd heeft hij wel een grote woordenschat, ook al kan hij lezen noch schrijven. Er komen meer van dit soort personages in het verhaal voor, zoals de zeer boerse Wilf en zijn vrouw Jane.

De verleiding lag op de loer om uit een Nederlands dialect te putten, maar aangezien ik de (Engelse) namen van de personages moest handhaven, zou dat een stijlbreuk zijn geweest. Als oplossing heb ik gekozen voor het afkorten en samentrekken van bepaalde woorden (z'n, d'r, heeft-ie), foute spelling (repurraatsie, baksil, wel es), zoals dat ook in het origineel gebeurt, constructies als 'veels te', 'de burgemeester z'n huis', en af en toe een dubbele ontkenning.

De oorspronkelijke trilogie is tussen 2008 en 2010 verschenen. De boeken werden met lof overladen en Patrick Ness heeft er diverse gerenommeerde prijzen mee gewonnen, zoals de Guardian Award en de Costa Children's Book Award.

In Nederland zullen de drie vertaalde delen (deel twee heet *Het donkere paradijs* en deel drie *Lawaai dat nooit stopt*) in de loop van 2013 verschijnen.